



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
«СЕРЕДНЯ ОСВІТА (УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА)»**

першого рівня вищої освіти
(Першого/другого)

за спеціалізацією 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»

спеціальності 014 «Середня освіта»
номер назва

галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
номер назва

Освітня кваліфікація: бакалавр середньої освіти (українська мова і література)

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ:

Голова вченої ради __ / О. В. Поркуян /
(протокол №13 від 25 червня 2021 р.)

Оновлена освітня програма вводиться в дію з
01 вересня 2021 р.

Ректор _____ / О. В. Поркуян /
(наказ № 177/15.19-01 від "25" червня 2021 р.)

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ освітньої програми

Рівень вищої освіти	<u>I й рівень, бакалавр</u>
Галузь знань	<u>01 Освіта/Педагогіка</u>
Спеціальність	<u>014 – «Середня освіта»</u>
Спеціалізація	<u>014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»</u>

Освітня кваліфікація: бакалавр середньої освіти (українська мова і література)

ПОГОДЖЕНО

1. Вчена рада факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки.

Протокол № 9 від 24 червня 2021 р.

Голова вченої ради факультету _____ О.В. Федорова

2. Методична комісія факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки.

Протокол № 11 від 23 червня 2021 р.

Голова методичної комісії факультету _____ Г.П. Бондаренко

3. Випускова кафедра. Протокол № 11 від 18 червня 2021 р.

Завідувачка кафедри _____ Г.П. Бондаренко

ПОГОДЖЕНО

ЗОВНІШНІ СТЕЙКХОЛДЕРИ:

Заступник директора Департаменту освіти і науки

Луганської обласної державної адміністрації – начальник

управління дошкільної, загальної середньої, професійної

(професійно-технічної) та позашкільної освіти _____ Тетяна Ткачова

Директор Сєвєродонєцького хіміко-механічного
технікуму СНУ ім. В. Даля _____ Євген Жученко
ВСП«СПФК СНУ ім.В.Даля»

Директор гімназії «Гармонія» м. Сєвєродонєцьк _____ Людмила Тєтяничко

В.о. директора Серєдньої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступєнів
м. Сєвєродонєцьк _____ Світлана Дємчук

ПОГОДЖЕНО

ВНУТРІШНІ СТЕЙКХОЛДЕРИ:

Здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.01 «Сєредня освіта (українська мова
і література)» _____ Поліна Чала

Здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.01 «Сєредня освіта (українська мова
і література)» _____ Анна Юрченко

Здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.01 «Сєредня освіта (українська мова
і література)» _____ Світлана Видиш

ПЕРЕДМОВА

Стандарт вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта», спеціалізація 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)» за першим рівнем вищої освіти на момент удосконалення ОП відсутній.

З огляду на це програма розроблена відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій (НРК) шостого кваліфікаційного рівня (Закон «Про вищу освіту» (ст. 5), Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, зі змінами внесеними згідно з Постановами КМ № 509 від 12.06.2019, № 519 від 25.06.2020; Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736 від 23.12.2020р., Проекту. ЄС TUNING з метою конкретизації загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджених наказом МОН України (від 30.04.2020 р. № 584).

Освітня програма (ОП) є нормативним документом, який визначає обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання (сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей); форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Освітню програму введено в дію рішенням Вченої ради Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (протокол №5 від 25.11.2016р.).

Упродовж 2017, 2018, 2019 років накопичувався досвід викладання за освітньою програмою «Середня освіта (українська мова і література)»,

вносилися зміни до контенту освітніх компонент (протоколи засідання кафедри № 10 від 29 травня 2018 року, № 9 від 26 квітня 2019 року).

У 2020 році програма була вдосконалена й перероблена у зв'язку з появою проекту Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста» від 5 травня 2020 року (доопрацьовано загальні й спеціальні компетентності), Положення про формування навчальних планів у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля, затвердженого наказом ректора СНУ ім. В. Даля № 78/1 від 13 травня 2020 року (розширено перелік дисциплін вільного вибору студента, змінено підхід до формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, збільшено кількість кредитів на практичну підготовку здобувачів вищої освіти). Виходячи з побажань зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів, внесено зміни до переліку обов'язкових та вибіркових компонент освітньої програми, а саме: з контенту дисциплін «Методика викладання української мови в ЗСО» та «Методика викладання української літератури в ЗСО» виділено дисципліну «Інноваційні та інтерактивні технології навчання української мови та літератури»; змінено підхід до проведення практичної підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема в шостому семестрі пасивну педагогічну практику, зміст якої полягав в спостереженні уроків української мови та літератури, проведенні позакласного мовно-літературного заходу, складанні психолого-педагогічної характеристики учня й класу, замінено активною педагогічною практикою учителів української мови та літератури в 5-9 класах; до контенту освітньої компоненти «Педагогічна психологія» внесено питання інклюзивної педагогіки, оскільки здатність до інклюзивної взаємодія важлива для сучасного вчителя. Зміни розглянуто на засіданні випускової кафедри (протокол № 10 від 22 травня 2020р.), методичної комісії факультету гуманітарних наук, педагогіки та психології (протокол № 10 від 27 травня 2020 р.), Вченої ради факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки (протокол № 8 від 28 травня

2020р.), затверджено рішенням Вченої ради Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (протокол № 8 від 29 травня 2020 р.)

У 2021 році освітньо-професійну програму було приведено у відповідність до Положення про освітні програми Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, схваленого Вченою радою СНУ ім. В. Даля (протокол № 8 від 29 травня 2020р.) та затвердженого наказом ректора СНУ ім. В. Даля № 105/17 від 04 червня 2020р., Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», (наказ № 2736 Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства Україн від 23.12.2020р.) та побажань зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів, зокрема доопрацьовано формулювання загальних і фахових компетенцій, внесено зміни до переліку обов'язкових та вибіркового компонентів освітньої програми, а саме: з метою формування загальної громадської компетентності, що передбачає усвідомлення прав і свобод людини і громадянина та цінностей громадянського суспільства, передбачено окрему навчальну дисципліну правознавчого спрямування – «Правознавство»; з метою забезпечення самоорганізації високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі, озброєння навичками стимулювання пізнавальної активності й позитивної мотивації до вивчення української мови та літератури, додано до обов'язкових навчальних компонентів дисципліну «Педагогічна майстерність»; до обов'язкових освітніх компонентів перенесено курс «Стилістика сучасної української літературної мови», курсу «Психолінгвістика» додано до блоку вибіркового освітніх компонентів.

Освітня програма пройшла обговорення громадськості, зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів. Результати обговорення та побажання щодо перегляду практичної підготовки здобувачів вищої освіти та фахових і вибіркового освітніх компонентів, зафіксовані протоколом кафедри української філології та журналістики (№ 11 від 18 червня 2021р.), методичної комісії

факультету гуманітарних наук, педагогіки та психології (протокол № 11 від 23 червня 2021р.), Вченої ради факультету гуманітарних наук, педагогіки та психології (протокол № 9 від 24 червня 2021р.), погоджені Вченою радою СНУ ім. В. Даля (№ 13 від 25 червня 2021р.).

До розроблення програми залучено стейкхолдерів:

– *зовнішніх:*

1. Ткачова Тетяна Миколаївна – заступник директора Департаменту освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації – начальник управління дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та позашкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;

2. Кузьменко Наталя Миколаївна – директор СЗШ № 15 м. Северодонецьк;

3. Демчук Світлана Вікторівна – директор СЗШ № 6 м. Северодонецьк;

4. Тетяничко Людмила Василівна – директор гімназії «Гармонія» м. Северодонецьк;

5. Кіналь Костянтин Михайлович - директор СЗШ № 20 м. Северодонецьк.

– *внутрішніх:*

1. Чала Поліна Василівна – здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»;

2. Видиш Світлана Вікторівна – здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»;

3. Юрченко Анна Іванівна – здобувач вищої освіти зі спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»;

– *представників академічної спільноти:*

Горошкіна Олена Миколаївна – завідувач відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Освітня програма розроблена проектною групою у складі:

Бондаренко Галина Петрівна, к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології та журналістики СНУ ім. В. Даля;

Пустовіт Валерія Юріївна, д.філол.н., проф., професор кафедри української філології та журналістики СНУ ім. В. Даля;

Глуховцева Ірина Ярославна, к.філол.н., доц. кафедри української філології та журналістики СНУ ім. В. Даля;

Кравченко Олена Леонідівна, к. філол.н., доц., доц. кафедри української філології та журналістики СНУ ім. В. Даля.

1. ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 «СЕРЕДНЯ ОСВІТА»

за спеціалізацією 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»

1 - Загальна характеристика	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки, кафедра української філології та журналістики
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	Перший (бакалаврський рівень вищої освіти), бакалавр середньої освіти (українська мова і література)
Офіційна назва освітньої програми	Середня освіта (українська мова і література)
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра, одиничний, 240 кредитів ЄКТС, термін навчання 3 роки 10 місяців
Наявність акредитації	Відсутня
Цикл/рівень	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, відповідає шостому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій України; НРК України – 6 рівень; FQ-EHEA – перший цикл; EQF LLL – 6 рівень
Передумови	Свідоцтво/атестат про повну загальну середню освіту, сертифікати ЗНО
Мова(и) викладання	Державна
Термін дії освітньої програми	До повного завершення періоду навчання або наступного оновлення програми
Інтернет-адреса постійного опису освітньо-професійної програми	http://deps.snu.edu.ua/uk/fakultet-gumanitarnih-nauk-psihologiyi-ta-pedagogiki/kafedra-ukrayinskoyi-filologiyi-ta-zhurnalistiki/
2 - Мета програми	
Підготовка фахівця, здатного вирішувати складні завдання інноваційного й інтерактивного характеру в галузі середньої освіти, передусім навчання української мови і літератури, шляхом формування в здобувачів освіти ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання.	
3 - Характеристика програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	Галузь знань: 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 014 «Середня освіта», спеціалізація 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна програма освітнього ступеня бакалавра має прикладне спрямування та орієнтована на формування загальних і фахових компетентностей вчителів української мови та літератури відповідно до вимог державних освітніх стандартів та освітнього середовища закладів середньої освіти; здатності розв'язувати комплексні завдання з організації освітнього процесу з української

	мови та літератури урахуванням здобутків теорії та методики навчання української мови та літератури і сучасних тенденцій розвитку освіти.
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Програма має фокус на підготовку висококваліфікованих учителів-словесників (передусім учителів української мови та літератури), здатних фахово виконувати завдання освітнього, наукового та виховного характеру в закладах середньої освіти, обумовлені предметною галуззю української мови та літератури. Ключові слова: методика навчання української мови, методика навчання української літератури, педагогіка, психологія, історія української літератури, сучасна українська літературна мова.
Особливості програми	Програма спрямована на оволодіння фундаментальними знаннями у галузі філологічних дисциплін (українська мова і література) у поєднанні з теорією та методикою навчання української мови і літератури з урахуванням мовної специфіки регіону, що знаходить відображення в структурі освітніх компонентів, а також практичній підготовці під час проходження педагогічної практики в середніх і старших класах ЗСО.
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Після закінчення навчання за освітньою програмою спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)» та державної атестації фахівцю присвоюється кваліфікація – бакалавр середньої освіти (українська мова і література). Згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України: Класифікатор професій ДК 003:2010 можливе працевлаштування за такими професіями: 2320 Вчитель закладу загальної середньої освіти, закладу спеціалізованої освіти; 3340 Асистент вчителя; 2359.2 Педагог-організатор.
Подальше навчання	Можливість продовжувати навчання за II (магістерським) рівнем вищої освіти.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Студентоцентризований підхід та проблемно-орієнтоване навчання, лекційні курси, практичні заняття в малих групах, проектна робота та індивідуальні консультації, робота з електронними навчальними курсами, самостійна робота та практична підготовка здобувачів вищої освіти. Для організації освітнього процесу використовуються ресурси системи електронного навчання eCampus СНУ ім. В. Даля, які дозволяють організувати асинхронний режим ознайомлення з навчальними матеріалами та виконання навчальних завдань. Лекції проводяться викладачами вищої кваліфікації (професорами, доцентами) або фахівцями у певній предметній області, які запрошуються для проведення занять. Заняття проходять у пристосованих до цього приміщеннях або онлайн-режимі з використанням технологій відеоконференцзв'язку. Для проведення практичних занять викладачами використовуються розроблені плани практичних занять і завдання до них, що входять до методичного забезпечення дисципліни та попередньо надаються здобувачам вищої освіти для ознайомлення. Зміст самостійної роботи студента визначається відповідними методичними вказівками, які розробляються науково-педагогічними працівниками та заздалегідь надаються здобувачам вищої освіти для

	<p>ознайомлення.</p> <p>Для проведення практик здобувачі вищої освіти направляються до закладів середньої освіти міста з метою формування професійної компетентності майбутнього вчителя української мови та літератури. Формування вільної освітньої траєкторії здійснюється шляхом щорічного вибору вибіркового освітнього компоненту із загальноуніверситетського каталогу, до якого включені компоненти різного спрямування (враховуючи широкий спектр спеціальностей та кафедр СНУ ім. В. Даля), що надає широкі можливості для набуття додаткових компетентностей.</p>
<p>Оцінювання</p>	<p>Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється згідно з Положенням про порядок оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у СНУ ім. В. Даля (затверджене наказом ректора № 111/1-01 від 17 червня 2020р.) за 100-бальною рейтинговою шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.</p> <p>Система оцінювання знань з окремих дисциплін освітньо-професійної програми складається з поточного і підсумкового видів контролю.</p> <p>Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти проводиться у формі усного та письмового опитування, тестування, захисту індивідуальних завдань.</p> <p>Підсумковий контроль знань здійснюється з урахуванням балів за екзамен, залік, до яких додаються накопичені бали поточного контролю.</p> <p>Атестація здійснюється у формі комплексних кваліфікаційних іспитів з української мови та методики її викладання і української літератури та методики її викладання.</p>
<p>6 – Програмні компетентності</p>	
<p>Інтегральна компетентність</p>	<p>Здатність розв'язувати складні завдання та практичні проблеми у процесі викладання української мови і літератури в ЗСО, що передбачає застосування теорій та методів відповідних наук (педагогіка, психологія, методика навчання української мови та літератури, філологія), організувати освітній процес з української мови та літератури в закладах середньої освіти з урахуванням комплексності та невизначеності педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в ЗСО в умовах реформування освітнього середовища згідно з концепцією НУШ</p>
<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК2. Здатність спілкуватися іноземною мовою, опрацьовувати фахову літературу іноземною мовою.</p> <p>ЗК3. Здатність оперувати абстрактними поняттями, збирати інформацію, виділяти головне й другорядне, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, чітко формулювати визначення та будувати гіпотези.</p> <p>ЗК4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування суб'єктів освітнього процесу до досягнення спільної мети у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах.</p> <p>ЗК5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, знаходити, аналізувати та критично оцінювати інформацію з різних джерел, насамперед за допомогою цифрових технологій.</p>

	<p>ЗК6. Здатність учитися впродовж життя й оволодівати сучасними знаннями з метою самовдосконалення й самореалізації.</p> <p>ЗК7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді.</p> <p>ЗК8. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості, критичного осмислення дійсності, управління навчальними чи професійними проектами.</p> <p>ЗК9. Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини і громадянина, усвідомлювати цінність громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку.</p> <p>ЗК10. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і міжкультурність у суспільстві, здатність до вираження національної культурної ідентичності і гнучкого ставлення до інших культур.</p> <p>ЗК11. Здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя, здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни.</p>
<p style="text-align: center;">Фахові компетентності спеціальності (ФК)</p>	<p>ФК1. Здатність формувати компетентного мовця, національно свідому мовну особистість з прагненням до вивчення української мови, яка комунікативно доцільно й виправдано користується засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування;</p> <p>ФК2. Здатність формувати гуманістичний світогляд учнів ЗСО, долучати їх засобами літератури до загальнолюдських і національних цінностей, розширювати культурно-пізнавальні інтереси, виховувати національно свідомих громадян України;</p> <p>ФК3. Здатність моделювати зміст навчання з української мови та літератури відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.</p> <p>ФК4. Здатність добирати й використовувати сучасні ефективні (інтерактивні, інноваційні, інформаційні) методики й технології навчання української мови й літератури, розвитку пізнавальної активності й стимулювання позитивної мотивації до вивчення української мови й літератури, реалізовувати інтегроване навчання передусім на матеріалі української мови та літератури.</p> <p>ФК5. Здатність визначати й враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища.</p> <p>ФК6. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, створювати суб'єкт-суб'єктну (рівноправну та особистісно зорієнтовану) взаємодію з учнями в освітньому процесі.</p> <p>ФК7. Здатність оперувати фаховою термінологією для розв'язання професійних завдань.</p> <p>ФК8. Здатність організувати різні види і форми навчальної і пізнавальної діяльності учнів з української мови і літератури, а також прогнозувати результати освітнього процесу.</p> <p>ФК9. Здатність здійснювати оцінювання результатів навчання учнів, аналізувати результати навчання учнів та забезпечувати самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання учнів з української мови і літератури.</p> <p>ФК10. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної</p>

	<p>діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби насамперед вчителя-словесника.</p> <p>ФК11. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних та літературних фактів для розв'язання професійних завдань під час освітнього процесу в ЗСО.</p> <p>ФК12. Здатність аналізувати й інтерпретувати твори української, зарубіжної літератури й усної народної творчості, визначати їх специфіку й місце в літературному процесі.</p> <p>ФК13. Здатність аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища й процеси, що їх зумовлюють.</p> <p>ФК14. Здатність застосовувати знання про систему та норми української літературної мови у практиці навчання ЗСО, надавати консультації з дотримання норм літературної мови та культури мови.</p> <p>ФК15. Здатність здійснювати наукове дослідження філологічного чи лінгводидактичного спрямування, оприлюднювати та узагальнювати його результати та застосовувати їх під час професійної діяльності.</p> <p>ФК16. Здатність формувати судження, що враховують розуміння сутності й соціального значення майбутньої професії вчителя української мови та літератури, з метою професійного розвитку учнів ЗСО.</p>
7 – Програмні результати навчання	
<p>Нормативний зміст підготовки, сформульований у термінах результатів навчання</p>	<p>ПРН1. Демонструвати належний рівень володіння державною мовою для реалізації письмової та усної комунікації;</p> <p>ПРН2. Визначати зміст матеріалу з української мови та літератури, послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту освіти, типових освітніх програм, попередніх результатів навчання учнів, їх освітніх потреб.</p> <p>ПРН3. Застосовувати традиційні та інноваційні методики й технології моделювання змісту навчання учнів української мови і літератури.</p> <p>ПРН4. Розвивати в учнів ключові компетентності засобами української мови та літератури, формувати готовність до їх застосування в позанавчальній діяльності.</p> <p>ПРН5. Знати історичні особливості розвитку українського народу та української літератури у вітчизняному та світовому контекстах, жанрову й стильову своєрідність художніх творів української та світової літератури, їх місце у вітчизняному та світовому літературному процесі.</p> <p>ПРН6. Знати основні періоди розвитку української мови її системну організацію, норми, граматичні особливості використання мовних одиниць у провідних мовних стилях.</p> <p>ПРН7. Знати особливості регіонального фольклору та побутового мовлення, застосовувати набуті знання в практичній роботі вчителя-словесника.</p> <p>ПРН8. Застосовувати технології розвитку критичного мислення для розуміння себе, своїх цінностей та потреб, здатності до осмислення власних рішень та їх наслідків, навичок рефлексії, здатності протистояти інформаційному тиску, усвідомлювати маніпуляції, виявляти вмінні працювати в команді.</p> <p>ПРН9. Використовувати цифрові пристрої, їх базове програмне забезпечення; працювати з операційними системами, онлайн-сервісами, за стосунками, файлами, мережею Інтернет.</p>

	<p>ПРН10. Добирати електронні (цифрові) освітні ресурси, оцінювати їх ефективність для досягнення навчальних цілей відповідно до умов навчання, вікових особливостей, рівня підготовки та потреб учнів.</p> <p>ПРН11. Знати загальні теоретичні традиційні й сучасні положення, концепції, наукові поняття, категорії педагогіки та дидактики.</p> <p>ПРН12. Визначати прояви завищеної чи заниженої самооцінки учнів з метою її коригування, застосовувати механізми реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин між вчителем і учнем.</p> <p>ПРН13. Конструктивно реагувати на стрес, конфліктні ситуації, сприяти порозумінню. Забезпечувати психологічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами.</p> <p>ПРН14 Співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу на засадах толерантності, співробітництва, взаємоповаги, конструктивного діалогу.</p> <p>ПРН15. Застосовувати основні стратегії поведінки щодо захисту власних прав, а також захисту прав учнів під час освітнього процесу.</p> <p>ПРН16. Дотримуватися визначених законодавством критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, а разі потреби розробляти й застосовувати засоби діагностування різних видів навчальної діяльності учнів з української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу.</p> <p>ПРН17. Організовувати освітній процес і позаурочну активність учнів з урахуванням вимог до збереження життя і здоров'я учнів ЗСО.</p> <p>ПРН18. Виявляти здатність навчатись з високим рівнем автономності та самостійності протягом життя.</p> <p>ПРН19. Володіти навичками пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати наукової й педагогічної діяльності.</p> <p>ПРН20. Демонструвати належний рівень знання іноземної мови для успішної комунікації у професійній діяльності.</p>
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	<p>Викладання навчальних дисциплін освітньої програми «Середня освіта (українська мова і література) » здійснюють: 1 доктор філологічних наук, професор; 1 кандидат педагогічних наук, доцент; 1 кандидат філологічних наук, доцент; 1 кандидат філологічних наук; 3 старших викладачі, які мають необхідний стаж науково-педагогічної діяльності, працюють за основним місцем роботи та мають кваліфікацію відповідно до спеціальності та досвід практичної роботи в закладах середньої освіти. Частка визначеного навчальним планом часу проведення лекцій з навчальних дисциплін науково-педагогічними працівниками предметної спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)», які мають науковий ступінь та/або вчене звання, складає 80 %. Професорсько-викладацький склад, який здійснює навчальний процес, періодично та своєчасно проходить стажування.</p>
Матеріально-технічне забезпечення	<p>Матеріально-технічна база СНУ ім. В. Даля пристосована для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського рівня) та відповідає технологічним вимогам щодо матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти згідно з чинним законодавством України та Ліцензійними умовами. Освітній процес здійснюється в навчальних корпусах, комп'ютерних</p>

	<p>класах, на базах практик. Підтримка здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського рівня) в університеті забезпечується розвиненою соціальною інфраструктурою.</p>
<p>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</p>	<p>Інформаційні ресурси забезпечення освітнього процесу в СНУ ім. В. Даля та цієї освітньої програми розміщено на 4-х платформах, доступ до яких в режимі 24/7 забезпечується через офіційний сайт СНУ ім. В. Даля (https://snu.edu.ua/), платформу сайтів кафедр (https://dehs.snu.edu.ua/), eCampus СНУ ім. В. Даля (платформа електронного навчання та документообігу http://moodle2.snu.edu.ua/), сайт наукової бібліотеки СНУ ім. В. Даля (http://library.snu.edu.ua/).</p> <p>Офіційний сайт містить інформацію про загальні умови вступу та навчання в університеті, посилання на освітні ресурси. eCampus містить електронні курси за освітніми програмами, ресурси для реалізації освітнього процесу в синхронному та асинхронному режимах, каталоги освітніх програм, каталог вибіркових дисциплін для реалізації здобувачами вищої освіти права на обрання вільної освітньої траєкторії, ресурс для обрання та запису на вивчення вибіркових освітніх компонент, інші освітні активності.</p> <p>На платформі сайту кафедри міститься інформація про правила прийому на навчання на цю освітню програму, інформація про освітню програму, посилання на каталог силабусів освітніх компонент (обов'язкових та вибіркових), інформація для стейкхолдерів. Наукова бібліотека, окрім наявного фонду видань у паперовому вигляді (понад 126 тис. примірників), забезпечує доступ до повнотекстових баз даних навчальної та наукової літератури державною й іноземними мовами, а також інституційного репозитарію наукових публікацій Східноукраїнського національного університету імені В. Даля - eEast-UkrNUIR: (http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/?locale=uk).</p> <p>Розміщені в репозитарії публікації автоматично відображаються при пошуку у наукометричних базах даних, таких як: Google Scholar, WorldCat, Bielefeld Academic Search Engine (BASE).</p>
<p>9 – Академічна мобільність</p>	
<p>Національна кредитна мобільність</p>	<p>Припускається навчання та проведення наукових досліджень в інших закладах вищої освіти на договірних умовах. Залучення досвідчених науковців та вчителів-практиків для проведення занять із здобувачами вищої освіти за цією програмою в онлайн-режимі. Для проведення кваліфікаційних іспитів запрошуються фахівці і науковці, наукова й професійна кваліфікація яких відповідає предметній галузі освітньої програми.</p>
<p>Міжнародна кредитна мобільність</p>	<p>Існує можливість укладання угод про вітчизняну та міжнародну академічну мобільність, про подвійне дипломування, участь у студентських міжнародних проектах тощо.</p>
<p>Навчання іноземних здобувачів вищої освіти</p>	<p>Програма не передбачає навчання іноземних здобувачів вищої освіти.</p>

2. ПЕРЕЛІК КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ТА ЇХ ЛОГІЧНА ПОСЛІДОВНІСТЬ

2.1. Структура освітньої програми

Цикли підготовки	Кількість кредитів ECTS
Загальний обсяг освітньої програми першого ступеня вищої освіти З них: обов'язкові освітні компоненти вибіркові освітні компоненти	240 180 (75 %) 60 (25 %)

2.2. Перелік компонент освітньої програми

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)		Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2		3	4
Обов'язкові компоненти (ОК)				
Код н/д	№ у НП	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма контролю
ОК1	1.1.01	Педагогічна психологія	3	залік
ОК2	1.1.02	Історія України і української культури	4	залік/екзамен
ОК3	1.1.03	Іноземна мова	16	залік
ОК4	1.1.04	Філософія	3	залік
ОК5	1.1.05	Безпека життєдіяльності, основи охорони праці, цивільний захист	1,5	залік
ОК6	1.1.06	Інформаційні технології	3	залік
ОК7	1.1.07	Психологія ділового спілкування	3	залік
ОК8	1.1.08	Управління проектами	3	залік
ОК9	1.1.09	Вступ до мовознавства	3	залік
ОК10	1.1.10	Сучасна українська літературна мова (фонетика та фонологія)	10	екзамен
ОК11	1.1.11	Усна народна творчість	4	екзамен
ОК12	1.1.12	Вступ до літературознавства	4	екзамен
ОК13	1.1.13	Історія світової літератури	10,5	екзамен
ОК14	1.1.14	Загальна педагогіка та історія педагогіки	6	екзамен
ОК15	1.1.15	Давня українська література	5	екзамен
ОК16	1.1.16	Українська діалектологія	3	екзамен
ОК17	1.1.17	Сучасна українська літературна мова (лексикологія та фразеологія)	6	екзамен

OK18	1.1.18	Історія української літератури: перша половина 19 століття	6,5	екзамен
OK19	1.1.19	Сучасна українська літературна мова (морфологія)	6	екзамен
OK20	1.1.20	Історія української літератури: друга половина 19 століття	5,5	залік/екзамен
OK21	1.1.21	Методика викладання української мови в ЗСО	6	екзамен
OK22	1.1.22	Методика викладання української літератури в ЗСО	6	екзамен
OK23	1.1.23	Правознавство	3	екзамен
OK24	1.1.24	Сучасна українська літературна мова (синтаксис)	7,5	екзамен
OK25	1.1.25	Історія української літератури: 20-21 століття	7,5	екзамен
OK26	1.1.26	Інтерактивні та інноваційні технології в навчанні української мови та літератури в ЗСО	4	екзамен
OK27	1.1.27	Основи педагогічної майстерності	3	залік
OK28	1.1.28	Стилістика сучасної української літературної мови	4	екзамен
OK29	1.1.29	Фізичне виховання	4	залік
		Разом:	152	
	1.2	Курсові проекти (роботи)		
OK30	1.2.01	Сучасна українська літературна мова (лексикологія та фразеологія)	1	диференційований залік
OK31	1.2.02	Історія української літератури: друга половина 19 століття	1	залік
OK32	1.2.03	Методика навчання української літератури в ЗСО	1	залік
OK33	1.2.04	Інтерактивні та інноваційні технології в навчанні української мови та літератури в ЗСО	1	залік
		Разом:	4	
	1.3	Практика		
OK34	1.3.01	Навчальна практика з відривом від теоретичного навчання (фольклорна)	3	залік
OK35	1.3.02	Навчальна практика з відривом від теоретичного навчання (діалектологічна)	4,5	залік
OK36	1.3.03	Навчальна практика з відривом від теоретичного навчання (педагогічна, активна, середні класи ЗСО)	7,5	залік
OK37	1.3.04	Виробнича педагогічна практика (старші класи ЗСО)	9	залік
		Разом:	24	
	1.4	Атестація		
OK38	1.4.01	Комплексний кваліфікаційний іспит з української мови та методики її викладання	-	екзамен

ОК39	1.4.02	Комплексний кваліфікаційний іспит з української літератури та методики її викладання	-	екзамен
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОBOB'ЯЗKOBИX КОМПОНЕНТ			180	
Вибіркові компоненти ОП				
ВБ1	2.01	Вибіркова дисципліна 1	5	залік
ВБ2	2.02	Вибіркова дисципліна 2	5	залік
ВБ3	2.03	Вибіркова дисципліна 3	5	залік
ВБ4	2.04	Вибіркова дисципліна 4	5	залік
ВБ5	2.05	Вибіркова дисципліна 5	5	залік
ВБ6	2.06	Вибіркова дисципліна 6	5	залік
ВБ7	2.07	Вибіркова дисципліна 7	5	залік
ВБ8	2.08	Вибіркова дисципліна 8	5	залік
ВБ9	2.09	Вибіркова дисципліна 9	5	залік
ВБ10	2.10	Вибіркова дисципліна 10	5	залік
ВБ11	2.11	Вибіркова дисципліна 11	5	залік
ВБ12	2.12	Вибіркова дисципліна 12	5	залік
		Загальний обсяг вибірових компонент	60	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ			240	

ОК – обов'язкові компоненти

ВБ – вибірові компоненти

2.3. Структурно-логічна схема вивчення компонентів ОП «Середня освіта (українська мова і література)»

I курс		II курс		III курс		IV курс	
I семестр	II семестр	III семестр	IV семестр	V семестр	VI семестр	VII семестр	VIII семестр
ОБОВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬО ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ							
Іноземна мова							
Безпека життєдіяльності, основи охорони праці, цивільний захист	Філософія		Управління проектами				
Вступ до літературознавства	Загальна педагогіка та історія педагогіки	Педагогічна психологія	Правознавство	Психологія ділового спілкування		Основи педагогічної майстерності	
Вступ до мовознавства		Українська діалектологія					
Сучасна українська літературна мова (фонетика та фонологія)		Сучасна українська літературна мова (лексикологія і фразеологія)		Сучасна українська літературна мова (морфологія)		Сучасна українська літературна мова (синтаксис)	
Історія України і української культури							
Усна народна творчість	Давня українська література	Історія української літератури: перша половина 19 століття		Історія української літератури: друга половина 19 століття		Історія української літератури: 20-21 століття	
Історія світової літератури							
				Методика навчання української мови в ЗСО		Інтерактивні та інноваційні технології навчання української мови та літератури в ЗСО	
Інформаційні технології				Методика навчання української літератури в ЗСО			

Фізичне виховання					Стилістика сучасної української літературної мови	
		Курсова робота з сучасної української літературної мови (лексикології та фразеології)	Курсова робота з історії української літератури: друга половина 19 століття	Курсова робота з методики навчання української літератури в ЗСО	Курсова робота з інтерактивних та інноваційних технологій навчання української мови та літератури в ЗСО	
	Навчальна практика з відривом від теоретичного навчання (фольклорна)		Навчальна практика з відривом від теоретичного навчання (діалектологічна)		Навчальна практика з відривом від теоретичного навчання (педагогічна, активна, середні класи ЗСО)	Виробнича практика (старші класи ЗСО)
						Комплексний кваліфікаційний іспит з української мови та методики її викладання
						Комплексний кваліфікаційний іспит з української літератури та методики її викладання

3. ФОРМА АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<p>Форма атестації здобувачів вищої освіти</p>	<p>Атестація здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти предметної спеціальності 014.01 «Середня освіта (українська мова і література)» проводиться у формі двох кваліфікаційних іспитів – української мови та методики її викладання, української літератури та методики її викладання, які передбачають оцінювання обов'язкових результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою.</p>
<p>Вимоги до атестаційних іспитів</p>	<p>Атестація здійснюється відкрито та публічно за кваліфікаційними завданнями, що передбачають комплексну перевірку рівня знань і умінь здобувача для підтвердження відповідності набутих ним компетентностей.</p> <p>За результатами кваліфікаційних іспитів здобувачам вищої освіти присвоюють кваліфікацію бакалавра середньої освіти (українська мова і література), вчителя української мови і літератури закладу середньої освіти.</p>

4. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ ВИЗНАЧЕНИХ ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЕСКРИПТОРАМ НРК

	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність та автономія
<p>Класифікація компетентностей за НРК</p>	<p>ЗН Концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання</p>	<p>УМ Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання</p>	<p>К1. Донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації</p> <p>К2. Збір, інтерпретація та застосування даних</p> <p>К3. Спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово</p>	<p>АВ1. Управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами</p> <p>АВ2. Спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах.</p> <p>АВ3. Формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.</p> <p>АВ4. Організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп.</p> <p>АВ5. Здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії</p>

Загальні компетентності				
ЗК1			K1	
ЗК2			K3	
ЗК3	ЗН			
ЗК4		УМ		АВ1
ЗК5	ЗН		K2	
ЗК6			K1	АВ5
ЗК7				АВ4
ЗК8		УМ		
ЗК9				АВ2
ЗК10				АВ3
ЗК11				АВ3
Фахові компетентності спеціальності (ФК)				
ФК1			K3	
ФК2				АВ3
ФК3		УМ		
ФК4		УМ		
ФК5	ЗН			
ФК6				АВ2
ФК7	ЗН		K1	
ФК8				АВ1
ФК9				АВ1
ФК10	ЗН			АВ5
ФК11	ЗН			
ФК12	ЗН			
ФК13	ЗН			
ФК14				АВ4
ФК15			K2	
ФК16				АВ3

5. МАТРИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

	OK1 1.1.01	OK2 1.1.02	OK3 1.1.03	OK4 1.1.04	OK5 1.1.05	OK6 1.1.06	OK7 1.1.07	OK8 1.1.08	OK9...1.1.09	OK10 1.1.10	OK11 1.1.11	OK12 1.1.12	OK13 1.1.13	OK14 1.1.14	OK15 1.1.15	OK16 1.1.16	OK17 1.1.17	OK18 1.1.18	OK19 1.1.19	OK20 1.1.20	OK21 1.1.21	OK22 1.1.22	OK23 1.1.23	OK24 1.1.24	OK25 1.1.25	OK26 1.1.26	OK27 1.1.27	OK28 1.1.28	OK29 1.1.29	OK30 1.2.01	OK31 1.2.02	OK32 1.2.03	OK33 1.2.04	OK34 1.3.01	OK35 1.3.02	OK36 1.3.03	OK37 1.3.04			
ЗК1									+	+							+		+					+																
ЗК2			+																																					
ЗК3				+								+										+								+	+	+	+							
ЗК4	+						+	+												+																				
ЗК5						+																																		
ЗК6																																								
ЗК7	+						+	+																																
ЗК8								+																																
ЗК9																																								
ЗК10		+									+	+	+		+		+				+					+														
ЗК11					+																																			
ФК1									+	+						+	+		+						+															
ФК2		+										+		+				+	+							+														
ФК3														+							+	+										+	+					+	+	
ФК4						+																																		+
ФК5	+						+																					+										+	+	
ФК6	+						+																															+	+	
ФК7									+				+	+								+	+								+	+	+	+				+	+	

6. МАТРИЦЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ (ПРН) ВІДПОВІДНИМИ КОМПОНЕНТАМИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

	ОК1 1.1.01	ОК2 1.1.02	ОК3 1.1.03	ОК4 1.1.04	ОК5 1.1.05	ОК6 1.1.06	ОК7 1.1.07	ОК8 1.1.08	ОК9...1.1.09	ОК10 1.1.10	ОК11 1.1.11	ОК12 1.1.12	ОК13 1.1.13	ОК14 1.1.14	ОК15 1.1.15	ОК16 1.1.16	ОК17 1.1.17	ОК18 1.1.18	ОК19 1.1.19	ОК20 1.1.20	ОК21 1.1.21	ОК22 1.1.22	ОК23 1.1.23	ОК24 1.1.24	ОК25 1.1.25	ОК26 1.1.26	ОК27 1.1.27	ОК28 1.1.28	ОК29 1.1.29	ОК30 1.2.01	ОК31 1.2.02	ОК32 1.2.03	ОК33 1.2.04	ОК34 1.3.01	ОК35 1.3.02	ОК36 1.3.03	ОК37 1.3.04					
ПРН1									+	+						+	+							+																		
ПРН2																					+	+																+	+			
ПРН3																					+	+				+	+											+	+			
ПРН4	+																				+	+				+	+											+	+			
ПРН5		+										+	+		+					+						+																
ПРН6									+	+						+	+							+					+													
ПРН7																+	+								+										+	+						
ПРН8	+			+			+	+																																		
ПРН9						+																				+													+	+		
ПРН10						+															+	+				+									+	+			+	+		
ПРН11														+							+	+						+														
ПРН12	+						+																					+														
ПРН13	+						+																				+															
ПРН14							+																				+															
ПРН15																								+																		
ПРН16														+							+	+					+															
ПРН17					+									+																	+											
ПРН18														+																										+	+	
ПРН19				+																																				+	+	
ПРН20			+																																						+	+

ОК – освітня компонента

ПРН – програмний результат навчання

7. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ

Освітня програма розроблена на основі таких нормативних документів:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2015 №266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF#Text>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.05.2016 № 506 «Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)», за якими здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціальностей) в системі підготовки педагогічних кадрів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0798-16#Text>.
8. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20 « Про професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.
9. Наказ МОН України від 11 жовтня 2019 № 1285 «Про затвердження Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2021 році». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-19#Text>.
10. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL: https://ihed.org.ua/wpcontent/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf.
11. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010ДК 003:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>.